17.2.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: K 20/2025 vp Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Laadin oikeusministeriön asettamana selvityshenkilönä 3.1.2023 julkaistun selvityksen ”Vuoden 2019 käräjäoikeusverkoston rakenneuudistuksen ja summaaristen riita-asioiden keskittämisen arviointi”. Selvityksen yhtenä tavoitteena oli tutkia sitä, miten käräjäoikeusverkoston rakenneuudistus vaikutti kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Tämä kysymys koski erityisesti uusia Itä-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeuksia. Kielikertomuksen oikeuslaitosta käsittelevässä osassa (s. 116–127) on viitattu kyseisen selvityksen tuloksiin, ja siinä kuvataan kattavasti selvityksen keskeiset havainnot erityisesti ruotsin kielen asemaan liittyen.

Selvityksen perusteella keskeisin haaste uudistuksen jälkeen liittyi kielitaitoisen kansliahenkilökunnan rekrytointiin ja yleisemmin ruotsinkielisen asiakaspalvelun saatavuuteen. Ruotsin kieltä taitavien käräjätuomareiden osalta tilanne koettiin paremmaksi. Selvityksessä havaittiin, että ruotsiksi käsiteltyjen rikosasioiden määrä oli vähentynyt trendinomaisesti 2010-luvulla jo ennen käräjäoikeusuudistusta. Eräänä pysyväislaatuisena haasteena mainittiin se, että rikosprosessit saattavat käynnistyä ”väärällä” kielellä, ja joskus tarve ruotsinkieliseen käsittelyyn havaitaan vasta oikeudenkäynnissä. Näistä havainnoista huolimatta selviä merkkejä uudistuksen kielteisistä vaikutuksista kielellisten oikeuksien toteutumiseen ei selvityksen aineistoissa kuitenkaan havaittu.

Selvityksen julkaisemisen jälkeen oikeusministeriö ja Tuomioistuinvirasto ovat toteuttaneet tuomioistuinten ruotsinkielisten palveluiden kehittämishankkeen, jonka yhteydessä teetettiin myös kysely kaksikielisten tuomioistuinten henkilökunnalle. Kielikertomuksessa kuvatun perusteella vaikuttaa siltä, että hankkeessa ilmi tulleet kehittämiskohteet ovat osin samoja kuin aiemmassa selvityksessä havaitut, ja kaksikielisen kansliahenkilöstön rekrytoinnin vaikeudet jatkuvat edelleen. Lisäksi kyselyn perusteella näyttää siltä, että käräjäoikeusuudistus olisi heikentänyt ruotsinkielistä toimintaa kaksikielisissä käräjäoikeuksissa. En ole itse tutkinut näitä kysymyksiä sittemmin, joten en osaa ottaa tämän vahvempaa kantaa nykytilanteeseen. Voidaan kuitenkin todeta, että käräjäoikeusuudistuksen kaikki vaikutukset ovat todennäköisesti nähtävissä vasta nyt toiminnan normalisoiduttua, sillä selvityksen seuranta-aika 2019–2021 oli valtaosin koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan sävyttämää.

Mikko Aaltonen
Kriminologian professori
Oikeustieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto